

معرفی کتاب کلیساهای ارمنه‌ی جلفای نو اصفهان

پدیدآورنده: آرمن حق نظریان

مترجم: نارسیس سهرابی ملایوسف

دبیر علمی گروه معماری و شهرسازی مکتب اصفهان: باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی

هنر؛ حاصل ذوق، حس زیباشناختی هنرمند، تجربه‌ها و آموخته‌های اوست. هنرمند در این مسیر، در تعامل با هنر و دانش اقوام و ملل دیگر، بر غنای تجربه‌ی خود می‌افزاید و افق دید خویش را می‌گستراند و از این رهگذر آثار و اندیشه‌های هنری به منصفی ظهور می‌رسد و میراث هنری شکل می‌گیرد. این میراث هنری جلوه‌ی تلاش هنرمندان، اندیشمندان و انسان‌هایی است که در آفرینش اثری زیبا سهم داشته‌اند.

درواقع، آن‌چه به‌منزله‌ی دست‌ساخته‌ای انسانی در قالب بنایی عظیم، مجسمه‌ای زیبا، تابلوی نقاشی‌ای چشم‌نواز و خطوط اسرارآمیز خودنمایی می‌کند، تحت‌تأثیر انگاره‌ها و اندیشه‌های رایج در تمدن‌های گوناگون بشری است. مهم آن است که این میراث شناخته شود و ابعاد گوناگون هنری، فلسفی، تاریخی، جامعه‌شناختی، انسان‌شناختی و... آن تحلیل و بررسی شود.

• کتاب کلیساهای ارمنه جلفا نو اصفهان، دربرگیرنده‌ی تاریخچه‌ی جلفای نو اصفهان و معرفی تصویری کلیساها (در قالب تصویر و نقشه) آن‌هاست که بین سال‌های 1014 تا 1016 ق احداث گردید. این آثار عبارت‌اند از: کلیسای سورپ آمان‌پرگیج، مجموعه‌ی سورپ آسدوازدزین (مادر مقدس)، کلیسای بیت‌اللحم، کلیسای سورپ گئورگ، کلیسای سورپ گریگور روشنگر، کلیسای سورپ استپانوس، کلیسای سورپ سرکیس، کلیسای سورپ میناس، کلیسای سورپ نیکوقایوس، کلیسای سورپ نرسس، صومعه‌ی سورپ کاتارینه، کلیسای سورپ هووانس مگردیچ و برخی سنگ‌نوشته‌های ارمنی کلیساهای جلفای نو.

بخش آغازین کتاب نیز این مطالب را شامل می‌شود: تاریخچه‌ی اجمالی جلفای نو، میراث فرهنگی و معماری ارمنه‌ی جلفای نو، سال‌شمار روند تحولات جامعه‌ی ارمنه‌ی جلفا و خلاصه‌ای از سیر تاریخی نهادهای عمومی جلفای نو.

گفتنی است در سال 1014 ق به دستور شاه عباس صفوی و بنا بر دلایل سیاسی - اقتصادی و استراتژیک؛ مهاجرت اجباری و وسیع ارمنه از ارمنستان به ایران آغاز شد و بیش از 500 هزار ارمنی به ایران کوچ کردند. در این بین، صنعت‌گران و هنرمندان ارمنی در اصفهان و بخش جنوبی زاینده‌رود اسکان داده شدند.

اعطای امتیازات ویژه به تجار ارمنی از طرف شاه عباس باعث رشد و توسعه‌ی اقتصادی تجاری صنعتی و فرهنگی اصفهان پایتخت صفویان گردید و روابط بین‌المللی و تجاری تا حدی پیش رفت که اغلب بازرگانان ارمنی نقش هیئت‌های نمایندگی سیاسی ایران در خارج را نیز ایفا می‌کردند. رشد اقتصادی و فرهنگی ارمنه‌ی دوره‌ی صفویه؛ احداث کلیساها، مراکز مذهبی، مدارس، بیمارستان‌ها، سرای سالمندان و غیره را به‌دنبال داشت به‌گونه‌ای که جلفای نو به مرکز مذهبی ارمنه تبدیل گردید.

اما از سال 1081 ق با تشدید بحران‌های سیاسی و اجتماعی؛ دوران آرامش و شکوفایی ارمنه رو به افول گذاشت و در هجوم افغان‌ها در سال 1124 ق به اصفهان به اوج خود رسید به‌گونه‌ای که بسیاری از ارمنه‌ی جلفای نو به هند، روسیه و کشورهای اروپایی مهاجرت کردند. با این حال جلفای نو حدود یک قرن از مراکز عمده‌ی فرهنگی زمانه‌ی خود محسوب می‌شد و تأثیر بسیاری بر فرهنگ و علوم و فنون منطقه داشت.

کتاب «کلیساهای ارمنه‌ی جلفای نو اصفهان» پس از فهرست مطالب، سخن ناشران و مقدمه‌ی مترجم؛ شامل این قسمت‌هاست:
جلفای نو: تاریخچه‌ی اجمالی - میراث فرهنگی و معماری ارمنه‌ی جلفای نو - سال‌شمار روند تحولات جامعه‌ی ارمنه‌ی جلفا -
خلاصه‌ای از سیر تاریخی نهادهای عمومی جلفای نو - کلیسای سورپ آمنایرگیچ 1664 م (1075 ق) - مجموعه‌ی سورپ
آسدوازدزین (مادر مقدس) (1613 م / 1022 ق) - کلیسای بیت‌الحم (1628 م / 1038 ق) - کلیسای سورپ گئورگ (حدود
1611 م / 1020 ق) - کلیسای سورپ گریگور روشنگر (1633 م / 1043 ق) - کلیسای سورپ استپانوس (1614 م / 1023 ق)
- کلیسای سورپ سرکیس (1659 م / 1070 ق) - کلیسای سورپ میناس (1659 م / 1070 ق) - کلیسای سورپ نیکوقایوس
(1630 م / 1040 ق) - کلیسای سورپ نرسس (قرن هفدهم میلادی / یازدهم هجری) - صومعه‌ی سورپ کاتارینه (1623 م /
1033 ق) - کلیسای سورپ هووانس مگردیچ (1621 م / 1031 ق) - برخی سنگ‌نوشته‌های ارمنی کلیساهای جلفای نو.